

Uredbe i naredbe za obdržavanje u Kaštelu Vrsar i njegovu kotaru - prijevod, komentar i studije - preveo, bilješkama popratio i studije napisao doc. dr. sc. Ivan Milotić, Općina Vrsar, Turist ...

Vukas, Budislav

Source / Izvornik: **Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 2018, 55, 713 - 717**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:068756>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**UREDBE I NAREDBE ZA OBDRŽAVANJE U KAŠTELU VRSAR
I NJEGOVU KOTARU – prijevod, komentar i studije – preveo,
bilješkama popratio i studije napisao doc. dr. sc. Ivan Milotić, Općina
Vrsar, Turistička zajednica Vrsar, Vrsar, 2017., str. 616**

Različiti su načini iskazivanja ljubavi i naklonosti prema svojem zavičaju, domu, domovini ili kraju iz kojega dolazimo, gdje smo rođeni i za koji počesto živimo, makar se u nj povremeno, češće ili rjeđe vraćamo. Misao na rodni kraj ili rodni dom uvijek je naša inspiracija, i u svakodnevnom životu, a pogotovo ako živimo daleko od njega. O tomu nam nerijetko pričaju oni s kojima živimo, a koji nisu rođeni u našem gradu. Svatko od njih pokušava na svoj način njegovati ljubav prema rodnom kraju, razgovarajući o njegovim ljepotama, čuvajući lokalni govor ili nam pokazuju slike i prepričavaju uspomene koji ih asociraju na davne dane djetinjstva ili mladosti provedenih među svojim. Svatko od tih ljudi pokušava obično i učiniti nešto za svoj kraj, dom, koji je daleko. Mnogo je takvih lijepih priča ispisano, a svjedočimo im i u naša vremena nesretne hrvatske stvarnosti i mnogih odlazaka.

Doc. dr. sc. Ivan Milotić s Katedre za rimsko pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ljubav prema rodnoj Istri iskazuje na način na koji to najbolje zna. On to čini temeljitim i iznimno plodnim znanstvenim istraživanjima istarske povijesti i pravne povijesti, otkrivajući nepoznate stranice njezina višetisućljetnog bivstva na razmeđama civilizacija, kultura, utjecaja. Tako doc. Milotić dopunjuje svoja temeljna istraživanja iz rimskog prava općim povijesnim, kulturno-povijesnim i, dakako, pravno-povijesnim istraživanjima. Pored brojnih radova, članaka, izlaganja, predavanja, kojima on promovira istarsku povijest i identitet, na ovom mjestu ne možemo ne istaknuti monumentalnu enciklopedijsku monografiju *Crkva u Istri: povijesna i kulturna baština*, Pazin-Poreč, Porečka i Pulska biskupija, Josip Turčinović, 2010., koja na prekrasan način predstavlja bogatu istarsku crkvenu i kulturnu baštinu, koja se odražava u dinamici arhitekture, ali i u mnogim vjerskim kršćanskim oznakama i porukama.

Na tragu Milotićeva zanimanja za istarsku pravno-povijesnu, ali i crkveno-kulturnu povijest njegov je i najnoviji opsežni pothvat s naslovom *Uredbe i naredbe za obdržavanje u Kaštelu Vrsar i njegovu kotaru*, objavljen u Vrsaru 2017. godine. U navedenoj studiji doc. Milotić upozorava na manje poznatu činjenicu iz hrvatske srednjovjekovne pravne povijesti o pravnom položaju Vrsarske grofovije, čiji je pravni položaj doista pokazatelj naglašenog srednjovjekovnog pravnog partikularizma i pluraliteta vlasti, koji je unatoč načelnoj dihotomnoj strukturi vlasti u Istri (Mleci, Habsburzi) pravno izdvojio Vrsarsku grofoviju iz spomenutih relacija, stavivši je i pod civilnu upravu porečkog biskupa. Milotić to vrlo jasno uvodno sažimlje ovako: „Jedna od takvih imunitetnih područja bila je i Svetome Mihovilu nad Limom susjedna Vrsarska grofovija, teritorijalno-politička cjelina koja se uspjela otrgnuti od izvanjskih hegemonijskih utjecaja, posebno mletačkih, i održati se ne samo tijekom srednjeg vijeka nego je neprekidno postojala sve do 1778.

godine – najdulje od svih sličnih feudalnih imunitetnih područja u Istri“ (str. 2). Tim je biskupova kanonsko-pravna vlast bila proširena i na građanskopravne nadležnosti, što je u povijesnom razvitku ojačavalo položaj Vrsarske grofovije prema utjecajima i aspiracijama Mletaka i Habsburga obzirom na utjecaj i položaj crkvenog autoriteta, napose uzimajući u obzir ranosrednjovjekovnu državno-društvenu strukturu. Tako je stvorena jedna sasvim posebna srednjovjekovna autonomija, što je Milotić naziva „univerzum“, koji će, zbog navedenih, ali i drugih okolnosti, opstojati gotovo do potkraj 18. stoljeća, a neki su povijesni tračci vidljivi i danas.

Građanskopravna nadležnost porečkog biskupa bila je regulirana brojnim uredbama i naredbama (statuti et ordini), odlukama (decreti) te zapovijedima (comandamenti), koje su 1609. godine kodificirane i objavljene u svojevrsni unificirani pravni izvor – po Milotiću u „službenu pravnu zbirku“, kasnije nadopunjavanu. Uz primjenu običajnog i kanonskog prava, općeg prava (Ius comuna), te utjecaju drugih pravnih tradicija, sve navedeno je činilo strukturu pravnih izvora ove malene i vrlo specifične srednjovjekovne pravne cjeline. Najkraće rečeno, ova opsežna studija sadrži dvije cjeline. Prvi je dio studija o povijesti i pravnoj strukturi Vrsarske grofovije, s mnogim aspektima i povijesnim odrednicama njezina razvitka. Drugi dio ove studije sadrži izvorni tekst Kodifikacije Uredbi i naredbi iz 1609. i pojedinačnih naredbi nakon navedene godine u originalu, njegov prijepis na talijanskom izvorniku, te prijevod na hrvatski jezik s bezbroj komentara i tumačenja, kojima se autor predstavlja iznimnim znanstvenikom.

Studiju otvaraju opća povijesna poglavlja koja Vrsarsku grofoviju stavljaju u povijesno-zemljopisni kontekst istarskog prostora (postanak grofovije, teritorij, stanovništvo), ali donose i temelje i pretpostavke njezina specifičnog pravnog položaja (Vrsarska grofovija i Sveta Stolica, odnosi sa Svetim Rimskim Carstvom, Akvilejskim patrijarhatom, Mletačkom Republikom). Navedena poglavlja, kao uostalom i čitava studija, utemeljena su na mnogobrojnim povijesnim historiografskim radovima, izvorima, ali i komentarima arhivskog gradiva.

Slijede poglavlja koja tumače pravni sustav Vrsarske grofovije s dominantnom primjenom prava koje je oblikovao porečki biskup. „Pravni poredak Vrsarske grofovije čini ukupnost normativnog sadržaja takvih važećih pojedinačnih izvora prava (biskupove uredbe i naredbe, op. a.). Pravo Vrsarske grofovije nastajalo je praksom njihova izdavanja, a to se događalo na *ad hoc* temelju, tj. prilazilo se njihovu prigodnome donošenju kao reakciji na neki pravni problem ili izazov koji se je pojavio u stvarnom životu i nije trpio normativnu odgodu“ (str. 51) – tumači Milotić. On će dalje reći kako je pravni sustav Grofovije izrazito partikularan, nesustavan i nepredvidiv. Autor temeljito poznaje pravnu prirodu ove kodifikacije, uspoređujući je sa sličnim i bliskim pravnim izvorima (primjerice motovunskim pravnim sustavom), a donesen je i vrlo opsežan prikaz njezinih dosadašnjih objavljanja i tumačenja. Sve navedeno ovaj rad predstavlja vrsnom studijom pravne doktrine.

Slijede tri sržna poglavlja studije (od 11. do 13.) koja sustavno predstavljaju pravni poredak u Vrsarskoj grofoviji. Autor polazi od pitanja pravnih izvora,

što je za analizu srednjovjekovnog prava od presudne važnosti. Analizirajući biskupove uredbe i naredbe i njihove kasnije prijepise, autor bez dvojbe najviše mjesto u hijerarhiji izvora prava daje upravo navedenim uredbama i naredbama. U modalitetima njihove provedbe ili drugih pravnih pitanja, pravni autoritet biskupovih uredbi i naredbi bio je nepovrediv. Pravni običaji drugi su izvor prava u Grofoviji, dok se u situacijama pravnih praznina primjenjuje tzv. Opće pravo (*Ius Cumanae*). Sustavno i opsežno autorovo poznavanje rimskog prava i pandektistike razlog su vrlo slojevite analize pravnih izvora, pravnih sustava i njihovih odnosa u srednjem vijeku, ali i pojedinih pravnih instituta koje autor sistematizira u Dvanaestom poglavlju ovog djela, koje nosi naslov „Pravni poredak i pravno uređenje u Vrsarskoj grofoviji – kratki pregled“.

Dodajmo na ovom mjestu i još jednu posebnost pravnog sustava Grofovije. Budući da je porečki biskup imao civilnu vlast i ovlaštenja, posebno je i vrlo specifično mjesto koje u strukturi izvora prava Vrsarske grofovije ima kanonsko pravo. Ono je bilo i vlastito pravo Grofovije, na što upućuju i institucionalni odnosi Grofovije i Svete Stolice (Rimska Rota je trećestupanjsko sudište i u civilnim stvarima za područje Grofovije). Autor tumači opće odrednice i izvore kanonskog prava, što je u okolnostima kada se ono nesustavno ili nikako poučava na hrvatskim pravnim fakultetima, vrlo korisno. Važna su tumačenja i specifičnog srednjovjekovnog odnosa kanonskog i rimskog prava u sustavu općeg prava, nasuprot srednjovjekovnog partikularnog prava koje predstavlja daljnji izvor prava na području Grofovije. Utjecaj partikularnog prava, iako manji, ipak postoji, uz konstantnu mogućnost biskupove intervencije, dok je utjecaj prava Svetog Rimskog Carstva, Akvilejskog patrijarhata, ali i mletačkog prava neprisutan. Zanimljivo je da Grofovija okružena mletačkim područjima nije pod utjecajem mletačkog prava.

Opća analiza pravnog poretka Vrsarske grofovije napravljena je prema uobičajenom suvremenom modelu izlaganja pravnog sustava, iako je ona zapravo uvod u dublje proučavanje vrsarskog prava prema kasnije izloženim i komentiranim tekstovima. Autor polazi od pitanja vlasništva i jurisdikcije, koji su specifični. Valja razumjeti privatnopravni koncept podijeljenog vlasništva koji je u suodnosu s upravnom jurisdikcijom biskupa, gdje se pak susreću i kanonskoppravna rješenja. Autor dalje predstavlja vrsarske podanike i njihove kategorije te druge društvene grupacije, obveznopravne odnose, izvanugovorne odnose, sudski postupak i bilježništvo, neka pitanja kaznenog prava, kao i institute usporedive s današnjim upravnim pravom (bratovštine, higijena i javno zdravstvo). Valja napomenuti kako autor dotiče mnoge institute, na ovom mjestu ne ulazeći uvijek u njihovu dubinu. On, međutim, daje podatke o izvorima gdje se pojavljuje neki od navedenih instituta, te će ih u kasnijim komentarima izvora dodatno tumačiti i upućivati na daljnju literaturu. Tako je za potrebe daljnjih istraživanja ili poredbenopravnih proučavanja izvor u drugom dijelu ove studije lako „dohvatljiv“.

Prikazujući gospodarstvo Vrsarske grofovije, prema navedenim izvorima, autor središnje mjesto svih stvarnopravnih odnosa uočava u institutu kolonata, koji je za razliku od ostalih primjera u Istri bio dosta rigidan i statičan, nemijenjan

u čitavom razdoblju postojanja Grofovije. Prava „podanika“, kako ih nazivaju vrsarske naredbe i uredbe, nisu se bitnije mijenjale u čitavom razdoblju, pa Milotić zaključuje: „S obzirom na to (nepromjenjivost položaja kolona, op. a.), Vrsarska grofovija može se opravdano opisati kao tvrdi feudalni imunitet u kojemu je na snazi bio najdugovječniji i najčišći (najrigidniji) pojavni oblik feudalizma u Istri. Vrsarska grofovija svojom je političko-pravnom i gospodarskom naravi bila posljednji ostatak izvorne pojavnosti feudalizma u Istri svojstvenoga za razdoblje od 10./11. pa do 13./14. stoljeća“ (str. 99).

Drugi dio ove opsežne monografije, kako smo ranije naveli, sadrži originalni tekst pravnih izvora. Autor u uvodnoj bilješci 14. poglavlja (koje sadrži navedene izvore s komentarima) predstavlja način njihova citiranja, prijevoda i komentiranja. Dva su osnovna pristupa vrijednog autora. Prvi je sačuvati izvorni normativni izraz, povezan s predstavljenim vremenom i tadašnjim pravnim odnosima i značenjima. Drugi je imperativ približiti danas nepostojeće pravne odnose i institute našem vremenu, ali ne izgubiti povijesnu posebnost. Jezik ovih izvora je administrativan, pa je autor često neke izraze i dodatno obrazložio već u prijevodu, a napose u bilješkama jer neko pravnopovijesno značenje može biti potpuno pogrešno shvaćeno u pozitivnopravnom kontekstu. Autor predstavlja „Kodifikaciju prava Vrsarske grofovije iz 1699. godine“ (str. 115 – 240), „Pojedinačne uredbe i naredbe Vrsarske grofovije nakon 1699.“ (str. 241 – 316), i naposljetku „Neslužbenu zbirku prava Vrsarske grofovije iz 1768. god.“ (str. 318 – 517). Svaki je izvor najprije donesen u preslici arhivskog izvora, zatim je tekst objavljen na izvornom talijanskom jeziku, te naposljetku hrvatski prijevod, koji je temeljito komentiran u mnogim bilješkama.

Velebnost ovog rada upravo pokazuju bilješke i komentari uz prijevod teksta. Ovdje se autor iskazuje kao vrsni romanist (s mnogim izvorima rimsko-pravne doktrine), ali i poznavatelj srednjovjekovnog prava (općeg i hrvatskog). Napose su zanimljivi njegovi komentari o značenjima i tumačenjima pojedinih izraza, sintagmi (uključujući vrsno poznavanje latinizata), rečenica, odnosa i drugo.

Ovako predstavljen izvor otvara mnoge mogućnosti. On donosi izvorni tekst, što je uvijek podloga za njegovu usporedbu s drugim sličnim izvorima navedenog vremena, prijevod na hrvatski jezik, širi krug istraživača u hrvatskoj znanstvenoj zajednici, te je moguće vršiti njegove poredbenopravne analize. Ova će monografija u svakom slučaju pronaći mnoge čitatelje, od stanovnika Vrsara, koji će u navedenim odredbama tražiti neke povijesne zanimljivosti i kuriozitet vrsarske povijesti, zanimljive i za strane turiste, do hrvatskih historiografa, napose pravnih, koji će zasigurno u navedenom izvoru dorađivati i dograđivati argumente i spoznaje svojih znanstvenih teza. Talijanski izvornik može biti zanimljiv i talijanskoj pravnoj historiografiji, čiji je interes za Istru i dalmatinska područja konstantan i legitiman. Knjiga sadrži i popis literature, dva kazala (jedno vezano za prvih 13 poglavlja, a drugo vezano za izvore), te popis izvora, što će bitno olakšati daljnja istraživanja i snalaženja u ovakvoj vrsti izdanja.

Ovim se radom doc. dr. Ivan Milotić priključuje istraživačima naše pravne i kulturne baštine koja je u proteklim desetljećima dinamičnije i potpunije dala

neprocjenjiv doprinos u objavljivanju i tumačenju naših primorskih statuta. Njegovo će se ime u hrvatskoj pravnoj historiografiji tako nadovezati na ona ak. Luje Margetića ili prof. dr. Antona Cvitanića, čijim su velikim marom mnogi naši sjevernojadranski ili dalmatinski statuti ugledali svjetlo dana, inspirirajući mnoge mlađe istraživače ili njihove učenike na daljnje istraživanje.

U naše vrijeme posebnih i novih rasprava o vrednovanju znanstvenih radova i publikacija u polju prava, različitih baza podataka i sličnih novih metoda koje i nisu uvijek najprikladnije pravnoj znanosti, netko je rekao kako najbolji i najjasniji indikator vrijednosti nekog znanstvenog rada u polju prava jest vrijeme, tj. koliko traje interes za određeni rad, ili koliko je dugo on aktualan. Uvjereni smo kako je ova misao doista vrlo točna, a ova će velebna monografija svakako trajati dugo i biti inspiracija i polazište mnogim budućim znanstvenicima i istraživačima.

Prof. dr. sc. Budislav Vukas, ml.